

Täysistunto

Perjantai 3.4.2020 klo 15.59—17.35

5. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sakon muuntorangaistuksen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon väliaikaisesta rajoittamisesta

Hallituksen esitys HE 29/2020 vp

Valiokunnan mietintö LaVM 3/2020 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö LaVM 3/2020 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä.

Mennään yleiskeskusteluun, jonka avaa valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Meri.

Keskustelu

16.11 **Leena Meri ps** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä sakon muuntorangaistuksen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon väliaikaisesta rajoittamisesta. Kyseessä on esitys, jossa vapaudessa tuomion täytäntöönpanoa odottavien vankeusrangaistuksen aloitusta siirretään määräajaksi enintään 31.7. asti kuluva vuotta koronaviruksen vuoksi. Korostan, että kyse on henkilöistä, jotka odottavat rangaistusta vapaalla, eikä tuomioistuimien ole vanginnut heitä joko rikoksen laadun tai muuten laissa määrättyjen edellytysten vuoksi.

Esitys on annettu eduskunnalle 1.4., ja se on käsitelty kiireellisenä asiana. Valiokunta kuitenkin kuuli huolellisesti asiantuntijoita ja arvioi esitystä huolellisesti. Valiokunta hyväksyi esityksen, mutta teki siihen yhden muutosehdotuksen, joka koski rangaistuksen täytäntöönpanoon uudelleenryhtymistä. Joka tapauksessa valiokunnan mietintö on yksimielinen.

Vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon aloittamista lykätään esityksessä sellaisten vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa vapaudessa odottavien tuomittujen osalta, joita tuomioistuimien ei ole määrännyt vangittavaksi. Muutos ei merkitse vankilassa jo olevien vankien ennen aikaista vapauttamista. Vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta ei myöskään kokonaan luovuta, eikä rangaistuksia päästetä raukeamaan. Tavoitteena on vähentää vankilukua tilapäisesti, jotta vankien ja vankilahenkilökunnan terveys sekä rangaistusten asianmukainen ja turvallinen täytäntöönpano voidaan turvata koronavirusepidemian aikana. Joissakin maissa on koronavirustilanteen vuoksi vapautettu vankeja ennen aikaisesta, mitä lakivaliokunta ei pidä hyvänä ratkaisuna. Lakivaliokunta pitää vankimäärän vähentämistä rajoittamalla tilapäisesti vankilaan vapaudesta otettujen määrää hyväksyttävämpänä tapana torjua koronaviruksen aiheuttamia ongelmia mahdollisimman nopeasti.

Nostan valiokunnan mietinnöstä muutamia keskeisiä asioita.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 47/2020 vp

Suljettujen vankiloiden täyttöaste on tällä hetkellä korkea. Suljetut vankilat ja niiden korkea täyttöaste ovat erityisiä riskejä epidemian leviämisen kannalta, sillä niissä on käytännössä vaikea noudattaa esimerkiksi riittävää etäisyyttä toisiin ihmisiin. Leviämisen riskiä vankiloissa on pyritty ennakkollisesti vähentämään muun muassa ohjeistuksilla ja muilla toimenpiteillä. Oikeusministeriö on lisäksi antanut vankeuslain nojalla asetuksen, jonka perusteella sakon muuntorangaistuksille ja enintään kuuden kuukauden pituisille vankeusrangaistuksille ei määrätä ilmoittautumisaikaa vankilaan ajalla 19.3.—19.6. tänä vuonna. Asetuksen tavoitteena on vähentää vankilukua. Sen nojalla vankiluvun on arvioitu väliaikaisesti laskevan noin 100—200 vankia. Mainitut keinot eivät kuitenkaan hallituksen esityksen mukaan riittävästi turvaa täytöntöönpanon asianmukaisuutta ja turvallisuutta viruksen levityksessä. Tässä nyt kyseessä olevassa esityksessä arvioidaan, että tällä muutoksella siis voidaan vähentää vankilukua väliaikaisesti yhteensä 300—400 vankia eli merkittävästi enemmän nykytilanteeseen verrattuna.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan epidemia ei ole vielä tähän mennessä aiheuttanut ongelmia vankiloissa, mutta muista maista saatujen kokemusten perusteella tilanne voi pahentua hyvinkin nopeasti, ja joissain maissa on jouduttu vapauttamaan vankeja ennenaikaisesti, kuten aiemmin sanoin. Lakivaliokunnan mielestä tällaisen tilanteen syntymistä tulee välttää kaikin tavoin. Vankien ennenaikaiseen vapauttamiseen nähden esitystä vankimäärän vähentämisestä rajoittamalla väliaikaisesti vankilaan vapaudesta otettavaa vankien määrää voidaan pitää lähtökohtaisesti hyväksyttävänä ja parempana tapana torjua viruksen leviämistä.

Valiokunta kuitenkin selvityksessään pyysi oikeusministeriöltä ja Rikosseuraamuslaitokselta selvitystä muista keinoista kuin hallituksen esityksessä esitetystä. Esimerkiksi uusien tilojen vankikäyttöön ottaminen tai vankiloiden asumiskäyttöön soveltumattomien tilojen ottaminen asumiskäyttöön nopealla aikataululla ei ole saadun selvityksen mukaan mahdollista. Niin ikään saimme selvitystä, että Rikosseuraamuslaitos pyrkii lisäämään valvotun koevapauden käyttöä nykyisestä, mutta valvotun koevapauden käytön kynnystä ei tule laskea liian matalalle. Tämä on hyvä asia. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan nykyisessä tilanteessa ei myöskään ole mahdollista lisätä ulkomaisten tuomittujen siirtoja omiin kotimaihinsa, koska liikkumista maiden välillä ja maiden sisällä on merkittävästi rajoitettu.

Esitystä ja saamiensa lisäselvityksiä kokonaisuutena arvioituaan lakivaliokunta on päättänyt pitämään esityksessä ehdotettua parhaimpana käytettävissä olevana keinona turvata mahdollisimman nopeasti esityksen taustalla olevat tärkeät tavoitteet. Tämän arvioinnissa valiokunta on antanut erityistä painoarvoa sille, että kyseessä ei ole vankimäärän vähentäminen vapauttamalla, vankilassa olevien vankien ennenaikainen vapauttaminen, vaan rajoitus poikkeusolojen vuoksi vankilaan tulevien osalta ja enimmillään neljän kuukauden ajaksi. Mainituista syistä valiokunta on katsonut, ettei ehdotettu sääntely muodostu ongelmalliseksi myöskään yleisen lainkuuliaisuuden tai rikosoikeudellisen järjestelmän uskottavuuden kannalta.

Valiokunta sai ministeriöltä selvityksen, jonka mukaan näiden henkilöiden, joita kutsutaan niin sanotusti vapaalla oleviksi itse ilmoittautuviksi henkilöiksi, määrästä oli ollut viime vuonna noin 27 prosenttia liikennejuopumustapauksia, omaisuusrikoksia 24 prosenttia ja väkivaltarikoksia noin 18 prosenttia. Soveltamisalaan kuuluvien rikosten painopiste on lievemmissä rikoksissa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 47/2020 vp

Tuomioistuimien voi edelleen päättää vangitsemisesta pakkokeinoina nojalla. Säännöksen nojalla tuomioistuin voi siten tuomiota antaessaan arvioida sen, onko tuomittu perusteltua pitää vangittuna vai voiko hän odottaa tuomion täytäntöönpanoa vapaalla. Tuomioistuin on siis jo tuomiota antaessaan tehnyt arvion, ettei itseilmoittautumisesta eli tuomion täytäntöönpanon aloittamisen odottamisesta vapaalla aiheudu riskiä.

Hallituksen esityksessä perusteltiin hyvin niukasti sitä, miksi ehdotettiin lain olevan voimassa juuri heinäkuun loppuun saakka. Yksiselitteistä tietoa epidemian kestosta ei kuitenkaan ole saatavissa, ja tärkeää joka tapauksessa on, että vankiloiden toimintakyky turvataan epidemian pahimman vaiheen ajan ja tämän jälkeenkin. Mainitut seikat huomioon ottaen valiokunta pitää hyväksyttävänä, että rajoitukset säädetään kestämaan enintään 31.7.2020 asti. Oikeasuhtaisuuden tai tuomittujen yhdenvertaisuuden kannalta ei kuitenkaan ole perusteltua, että rangaistusten täytäntöönpanon mahdollinen aloittaminen on täytäntöönpanosta vastaavien viranomaisten harkinnassa siten kuin hallituksen esityksessä on ehdotettu. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa momenttia tarkistettavaksi siten, että rangaistuksen täytäntöönpanoon on ryhdyttävä aiemmin, jos täytäntöönpanon rajoittaminen ei enää ole välttämätöntä tartuntataudin ehkäisemiseksi poikkeusolojen päätyttyä.

Sitten vielä muutama seikka: Valiokunta katsoi, että epidemian tilannetta ja leviämistä vankilaolosuhteissa tulee seurata ja toimia ja ryhtyä toimenpiteisiin mahdollisimman ripeästi. Koronavirusepidemian pahenemiseen on aiheellista varautua, sillä kestosta ei ole varmuutta. Valiokunta pitää tärkeänä, että uusien vankilatilojen mahdollisuudet selvitetään. Myös vankilahenkilöstön määrää tulisi pyrkiä lisäämään esimerkiksi kouluttamalla uusia työntekijöitä. Lisäksi valiokunta toteaa tässä yhteydessä, että nykyistä hajautettua vankilaverkostoa voidaan pitää vahvuutena epidemian torjunnassa.

Vielä lopuksi: valiokunta toteaa pitävänsä tärkeänä myös sitä, että tuomittujen siirtoa kotimaihinsa jatketaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun virusepidemiaan liittyvät liikkumisvapauden rajoitukset lähimaiden välillä poistuvat.

16.21 Sebastian Tynkkynen ps: Arvoisa herra puhemies! Laajamittaisen kriisin leikatesa läpi koko yhteiskuntajärjestelmäämme, on kaikissa valtionkin toiminnoissa jouduttu ryhtymään varautumist toimiin. Suomen vankilat eivät muodosta poikkeusta tähänkään sääntöön. Mikäli korona pääsisi leviämään vankiloihin, olisivat seuraukset kaikkien kannalta epätoivottuja. Hallitus esittää väliaikaisratkaisuna, että sakon muutorangaistusten tai ehdottoman vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon aloittamistoihin ei ryhdyttäisi eikä niille määrättäisi uusia ilmoittautumisaikoja. Järjestely kestäisi heinäkuun loppuun asti. Tällä toimella turvattaisiin vankiloiden toimintakyky koronakriisin yli niin, että henkilöstön turvallisuus säilyy. Tämä ratkaisu on välttämätön niin yhteiskunnan turvallisuuden kuin oikeudenmukaisuudenkin kannalta. Huonoin vaihtoehto olisi se, että korona pääsisi leviämään vankiloihin, ja sen seurauksena vankiloita jouduttaisiin sulkemaan tai vankeja jouduttaisiin vapauttamaan ennen aikaisesta, niin kuin on muista maista nähty ja kuten valiokunnan puheenjohtaja Leena Meri meille jo kertoi. Se tarkoittaisi käytännössä sitä, että hirvittäviä tekoja tehneet vangit selviäisivät lyhyemmillä tuomioilla, kuin mitä esimerkiksi raiskauksista tai murhista on annettu. Tuomioiden pituuksien ollessa Suomessa jo ennestään alhaisella tasolla, rangaistusten keston alentaminen entisestään pakon edessä olisi myös loukkaus rikosten uhreja kohtaan.

Arvoisa puhemies! Paras ratkaisu varautumiseen tässä tilanteessa siis on, että tuomioiden täytäntöönpanoa lykätään hetkellisesti, jolloin painetta vankien ennen aikaiseen va-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 47/2020 vp

pauttamiseen ei syntyisi. On syytä huomioida myös se, että ne vangit, joita tämä täytäntöönpanon lykkäys koskee, ovat tälläkin hetkellä vapaina. Esimerkiksi vakavista rikoksista epäilty tutkintavangit pysyisivät edelleen tutkintavankeudessa. Siispä käytännössä tämän väliaikaisratkaisun seurauksena joillakin tuomituilla ainoastaan täytäntöönpanon odotusaika pitenisi hetkellisesti. Tuomioistuimet voivat tälläkin hetkellä tehdä päätöksiä siitä, onko tuomittu tarpeen vangita välittömästi vai voiko tuomittu odottaa tuomion täytäntöönpanoa vapaalla. Yhteiskunnan turvallisuudesta ei siis poikkeusoloissakaan tingittäisi, vaan törkeistä rikoksista tuomitut eivät edelleenkään kulkisi vapaalla jalalla odottaen tuomion täytäntöönpanoa. Väliaikainen täytäntöönpanon rajoittaminen koskisiikin pääasiassa alle kahden vuoden tuomion saaneita, joiden tekemiä rikoksia ei luokitella törkeiksi. Näissäkin tapauksissa on nykyisen tavoin mahdollista käyttää tapauskohtaista harkintaa ja vangita tuomittu heti, mikäli se nähdään aiheelliseksi.

Arvoisa puhemies! Tämä tilanne osoittaa ikävyydessään myös tarpeen vankipaikkojen määrän lisäykselle tulevaisuudessa. Koronakriisin kestosta ei kellään ole varmaa tietoa, mutta esimerkiksi rokotteiden valmistumista ei kaikeksi vielä tämän vuoden puolella ole syytä hengitystä pidättäen odottaa. Siksi meidän tulee varautua siihen, että tällaisia poikkeustoimia ei voida tehdä pitkäkestoisesti. Suomen vankiloissa täyttöasteet ovat tälläkin hetkellä korkealla, ja kun tuomioita jälleen aletaan laittamaan täytäntöön, alkavat täyttöasteet hipomaan taas huippujaan. Hallituksen tulisikin viipymättä aloittaa toimet, joilla kyettäisiin lisäämään vankipaikkojen määrää nopeallakin aikataululla. Poikkeusjärjestelyt nostavat esiin lisäksi huolen vanginvartijoiden määrän riittävydestä. Jo ennen koronakriisiä on ilmennyt, että koulutettua henkilöstöä ei ole riittävästi, ja nyt haastavassa tilanteessa jo ennestään tiukalla olleiden henkilöstöresurssien kantokykyä ollaan ylittämässä. Siksi olisi syytä reagoida tilanteeseen nopeasti ja panostaa vanginvartijoiden koulutukseen niin, että henkilöstön määrää saataisiin kasvatettua tulevaisuuden varalle. Tässä asiassa olisi tulut toimia jo ennen koronakriisiä, mutta nyt on viimeistään se hetki, kun asiaan pitää reagoida sen tarvitsemalla vakavuudella.

Arvoisa puhemies! Suomessa tuomiotaan istuu myös pitkä liuta ulkomaalaisia vankeja. Koronan aiheuttamat rajoitukset käytännössä kuitenkin tyrehtyttävät mahdollisuudet siirtää ulkomaalaisia vankeja suorittamaan tuomioitaan kotimaihinsa. Näistä poikkeusoloista ei kuitenkaan saa muodostua vallitsevaa normia, vaan ulkomaalaisten vankien palauttamista kotimaihinsa tulee jatkaa heti, kun se kriisin puitteissa suinkin on mahdollista. Tämä on myös yhtenä ratkaisuna korkeaan täyttöasteeseen Suomen vankiloissa. Koronavirusepidemia ei toistaiseksi ole aiheuttanut ongelmia Suomen vankiloissa, mutta kansainväliset esimerkit vankien ennenaikaisesta vapauttamisesta koronan seurauksena osoittavat tarpeen tämän esityksen kaltaiselle ennaltaehkäisevälle toimelle.

Arvoisa puhemies! Oliko 5 minuutin vai 7 minuutin puheenvuorot?

Toinen varapuhemies Juho Eerola: 7 minuuttia. Saa puhua lyhyemmin.

Kiitos. — Nopeita ratkaisuja tähän ei ole, sillä uusia vankilatiloja ei tiukkojen turvallisuusmääräysten ja henkilöstörajoitteen vuoksi saada toimintaan lyhyellä aikavälillä. Rikosseuraamuslaitoksen asiantuntijat ovat arvioineet, että hallituksen esityksen mukaisilla järjestelyillä vankien määrää kyettäisiin laskemaan hetkellisesti sen verran, että kantokyky kestää koronakriisin yli.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 47/2020 vp

Pelkkänä väliaikaisratkaisuna pidän hallituksen esitystä kannatettavana, joskin muistutan tarpeesta panostuksille vankipaikkojen sekä henkilöstön määrään mahdollisimman nopealla aikataululla. Tällä tavoin kyetään saamaan aikaan kestävä ja yhteiskunnan kannalta paras ratkaisu. — Kiitos.

16.26 Pihla Keto-Huovinen kok: Arvoisa puhemies! Omasta puolestani haluan kiittää hallitusta tästä esityksestä. Koronaviruksen vaikutukset ulottuvat yhteiskunnan kaikille osa-alueille, eivätkä vankilat ole tässä mielessä mikään poikkeus. Poikkeusolot vaativat poikkeuksellisia päätöksiä. Esitetty lykkäys on tarpeellinen ja tarkoituksenmukainen erityisesti huomioiden vankiloiden korkea täyttöaste. Täydet vankilat ovat huomattava riskitekijä koronaviruksen leviämiselle. Olen jo aiemminkin pitänyt esillä muun muassa Vantaan tutkintavankilan laajentamista, ja nykyinen suljettujen laitosten täyttöaste ja vankilaverkko ovatkin ehdottomasti sellaisia asioita, joihin meidän tulee palata pikimmiten kriisin jälkeen.

Arvoisa puhemies! Lakivaliokunnassa selvitimme, olisiko ollut muita mahdollisia tapoja kuin käsillä oleva esitys vaikuttaa nopealla aikataululla vankilukuun vankiloissamme. Kävimme keskustelua siitä, mikä vaikutus tuomioistuinten rikosasioiden käsittelyn lykkäämisellä on tilanteessa. Olisiko ollut mahdollista löytää lisätiloja, lisätä valvottuun koevapauteen sijoitettujen määrää tai siirtää ulkomaisia tuomittuja kotimaihinsa? Saamiemme selvitysten perusteella niiden vaikutukset kuitenkin toteutuvat viiveellä eivätkä siten korvaa ehdotetun lain vankilukuvaikutusta, tai sitten ne eivät myöskään olleet tässä tilanteessa tai aikataulussa edes mahdollisia.,

Näiden vaihtoehtojen ohella punnitsimme myös sitä, miten esitys vaikuttaa yleiseen lainkuuliaisuuteen, turvallisuuteen ja uhrin asemaan. Näitä kysymyksiä silmällä pitäen on hallituksen esityksessä hyvä painottaa erityisesti muutamia asioita. Ensinnäkin esitys koski vain tuomittuja, jotka jo muutenkin odottavat vapaudessa rangaistuksen täytäntöönpanoa. Tuomioistuimet ovat heidän osaltaan tuomiota antaessaan arvioineet riskiä, mikä aiheutuu tuomion odottamisesta vapaalla. Painopiste esityksessä on käytännössä lievissä rikoksissa, ja vaarallisia rikoksenuusijoita joukossa ei ole.

Lakia ei sovelleta myöskään tuomioistuimen pakkokeinolain nojalla vangitsemiin tai tutkintavankeuslain nojalla vankilassa oleviin henkilöihin. Tämä tarkoittaa sitä, ettei lykkäys koske esimerkiksi yli kahden vuoden ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittuja, tai jos on esimerkiksi syytä olettaa henkilön poistuvan maasta karttaakseen tuomiota. Toiseksi näiden henkilöiden kohdalla, keitä tämä esitys koskee, kysymys on vain muuttaman kuukauden lykkäyksestä. Tuomiot pannaan mahdollisimman pian täytäntöön olosuhteiden niin salliessa. Esityksessä on myös varmistettu se, ettei yksikään tuomio raukea lykkäämisen takia.

Rangaistuksen täytäntöönpanolla on merkitystä myös rikoksen uhrin osalta. Selvityksen perusteella lakivaliokunnassa arvioimme, että tuomion täytäntöönpanon lykkäytymisen ollessa vain muutamia kuukausia tämä ei vaikuttaisi merkittävästi uhrin asemaan, ottaen huomioon myös sen, että täytäntöönpanoa voidaan nykyisinkin yksittäisissä tapauksissa lykätä enimmillään vuoden.

Arvoisa puhemies! Esityksen tavoitteena on minimoida tartuntojen määrä, huolehtia vankien ja työntekijöiden terveydestä ja näin pitää vankilat toimintakykyisinä myöskin poikkeusoloissa. Hallituksen esitys tukee tätä tavoitetta ja niin tuen minäkin. Pidän, kuten

Pöytäkirjan asiakohta PTK 47/2020 vp

myös lakivaliokunta pitää, tätä esitystä parempana vaihtoehtona kuin sitä, mihin eräissä muissa maissa on päädytty: päästämään vankeja ennenaikaisesti vapauteen.

Arvoisa puhemies! Tuomioistuimet ovat lakivaliokunnan saamien selvitysten perusteella lykänneet tässä vaiheessa koronaepidemiaa 2 000 rikosjutun käsittelyä. Tämä vaikuttaa viiveellä myös vankiloiden vankimääriin, mutta se merkitsee myös sitä, että asioiden käsittely tuomioistuimissa ja Syyttäjälaitoksessa ruuhkautuu ja käsittelyajat pidentyvät. Selvää on, että koronavirustilanne tulee jatkumaan vielä jonkin aikaa, joten on välttämätöntä kansalaisten oikeusturvan kannalta, että oikeushallinnon etäyhteyshmahdollisuuksia ja videoneuvottelulaitteita lisätään mahdollisimman pian. Nähtävissä on jo nyt myös se, että koronavirustilanne vaikuttaa siihen, että tuomioistuin- ja syyttäjälaitos tulevat tarvitsemaan lisäresursseja jutturuuhkien purkamiseen. Lisämäärärahojen tarvetta tulisikin tarkastella pikaisesti lisätalousarviovalmistelussa.

16.31 Iris Suomela vihr: Arvoisa puheenjohtaja! Jo ennen tätä kriisiä suomalainen vankilajärjestelmä on ollut monella tapaa haasteiden edessä. Kuten lakivaliokunnan mietinnössään todetaan, niin täyttöaste on korkea, koulutetusta henkilöstöstä on pulaa ja törmätään haasteisiin vaikkapa siinä, miten vangit voisivat olla kuitenkin kohtuullisen lähellä kotipaikkakuntaansa, jotta elämä ja mahdollinen tuleva integraatio takaisin yhteiskuntaan onnistuvat mahdollisimman hyvin. Eli nyt tämä kriisi osuu siis tilanteeseen, jossa oltiin jo valmiiksi haasteiden äärellä ja johon hallituskin on aiemmin kiinnittänyt huomiota, mistä myös hallitusneuvotteluissa tiiviisti keskusteltiin, ja siksi onkin tärkeää, että ratkaisuja lähdetään nyt hakemaan joustavasti.

Mietinnöstä käy ilmi, että todella on kartoitettu kaikki mahdolliset keinot helpottaa vankiloiden tilannetta, sillä luontevaa toki vankilalle on, että jos väkeä on liikaa, niin silloin yksinkertaisesti etäisyyden pitäminen ja muut turvatoimet eivät onnistu. Vaikkapa tämä valvotun koevapauden käytön lisääminen on täysin perusteltu osa tätä kokonaisuutta, mutta kuten todettua, niin sillä ei vielä riittäviin vankivähennyksiin päästä. Siksi onkin tärkeää, että nyt otetaan ajoissa käyttöön hallitut keinot, joilla saadaan vankimäärä pidettyä riittävän alhaisena, juurikin muun muassa sen tähden, mitä täällä jo aiemmin edustajat kuvasivat, että emme joudu sitten ikään kuin äkkinäisiin pikaratkaisuihin, kun huomaammekin, että meillä on vankilat liian täynnä koronan leviämisen kannalta.

Tänä aikana on kuitenkin nähdäkseni edelleen perusteltua pitää huolta vankien perusoikeuksista: siitä, että palvelut toteutuvat, että jollain tapaa pystyy edelleen olemaan omaisiin yhteydessä ja että muutenkin pyritään siihen, että perusoikeuksista pidetään huolta. Tämä on erityisen keskeistä, kun pohditaan niitä vankiryhmiä, joihin tämä rajoitus osuu, kun puhutaan vaikkapa sakan muuntorangaistuksesta. Kyse on viime vuosien mittaan tehtyjen tutkimusten ja käydyn keskustelun valossa ihmisryhmästä, josta iso osa saattaa olla esimerkiksi vailla asuntoa tai muuten vaikeassa tilanteessa, ja sitten tämä rikoksen tekeminen on vain ikään kuin piste i:n päälle siinä vaikeassa elämäntilanteessa. Osalle heistä se vankilaan pääseminen on voinut olla ainoa tapa saada katto päälle, ja nyt tietysti kun se ei onnistu, niin on varmistettava, että muut asunnottomuutta ratkaisevat palvelut ovat heille saavutettavissa. Tiedämme, että asunnottomuutta hoitavissa palveluissa on jo valmiiksi koronan tähden haasteita, ja nyt sitten lisäämme sinne entisestään lisää ihmisiä johon jatkoksi, ja siksi onkin tärkeää, että tätä asiaa tarkastellaan kokonaisuutena ja pyritään hoitamaan kaikki palvelut niin, että jokaisella on katto päälle ja riittävästi ruokaa ja toimeentuloa myös näinä poikkeusaikoina.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 47/2020 vp

Tilanteen ratkaiseminen vaatii siis vankilajärjestelmän tarkastelun lisäksi laajempaa yhteiskunnallista tarkastelua, varsinkin kun tiedostamme, että nyt puhutaan monella tapaa yhteiskunnassa heikommassa asemassa olevista ihmisistä ja tiedämme, että siellä se palvelutarve on monella lähtökohtaisesti todella korkea. Varsinkin kun tämä yhdistetään siihen, että tehokkaimpia tapoja ennaltaehkäistä rikollisuutta ovat nimenomaan ne oikea-aikaiset ja tehokkaat palvelut, joilla pyritään puuttumaan rikoskierteeseen ennen kuin se alkaakaan, niin myös yhteiskunnan pitkäaikaisen kokonaisturvallisuuden tähden on tärkeää huolehtia siitä, että tänä aikana ei pistetä vain kaikki palveluja poikki, vaan pyritään todella turvaamaan se koko suomalaisen yhteiskunnan turvallisuus myös jatkossa.

Näihin näkökohtiin onkin nähdäkseni hyvin täällä eduskunnassa kiinnitetty huomiota, ja toivon, että tästä laajan, kokonaisvaltaisen turvallisuuden käsityksestä nyt pidetään entistä tiukemmin kiinni, kun olemme tässä pandemian keskellä huomanneet, että todella on monenlaisia turvallisuusuhkia, jotka voivat yhteiskuntaan osua. Monenlaiset uhat voivat meitä vahingoittaa ja uhata, ja sen tähden tällainen laaja-alainen tarkastelukanta on olennaista, jotta selviämme näistä kriiseistä mahdollisimman vähin ruhjein.

16.36 Ruut Sjöblom kok: Arvoisa puhemies! Elämme poikkeuksellisia aikoja. Koronaviruksen leviämisen hillitseminen edellyttää toimia kaikkialla yhteiskunnassa. Monia asioita joudutaan harkitsemaan uudelleen tai järjestämään toisella tavalla. Hallituksen esitys sakon muuntorangaistuksen ja lievien vankeusrangaistusten täytäntöönpanon siirtämisestä on näissä koronaviruksen aiheuttamissa poikkeusoloissa perusteltua. Tällä lakiesityksellä halutaan myös ennaltaehkäistä ongelmia. Joissain maissa on päädytty jopa vankien vapauttamiseen, kun virus ja ongelmat ovat levinneet tarpeeksi pitkälle. Lakimuutos on tärkeä myös vankiloiden henkilökunnan näkökulmasta.

Koronaviruksen torjuminen edellyttää ihmisten fyysistä etäisyyttä toisistaan sekä kaikenlaisten kontaktien välttämistä. Rajoitustoimet ovat perusteltuja, jotta viruksen leviämistä saadaan hillittyä. Suomen vankilat ovat toistaiseksi välttyneet koronavirukselta, mutta hyvän tilanteen jatkuminen edellyttää uusia toimia. Viruksen leviäminen vankiloissa uhkasi vakavasti järjestelmän toimintakykyä. Tästä on nähty huolestuttavia esimerkkejä muualta maailmassa, ja haluamme ehdottomasti välttää ongelmallisia tilanteita kaikin keinoin.

Arvoisa puhemies! Esitetyt lakimuutokset ovat rikosseuraamuslaitoksen toivomia, ja ne auttaisivat vankiloita täyttämään tehtävänsä näinä poikkeuksellisina aikoina. Yhteiskunnan keskeisten toimintojen turvaaminen edellyttää harkintaa ja sopeutumiskykyä lainsäätäjiltä ja viranomaisilta.

16.38 Rami Lehto ps: Arvoisa puhemies! Normaalioloissa vankeja estetään lähtemästä vankilasta, varsinkin luvattomasti, ja nykytilanteessa sitten estetään pääsemästä sinne. On mennyt aika jännäksi. Tämä, että sakon muuntorangaistuksille ja enintään 6 kuukauden pituisille vankeusrangaistuksille ei nytten määrättäisi ilmoittautumisaikaa, on sinänsä aika harmillista, kun me tiedämme, että moni taparikollinen — juoksukalja-ammattilainen tai sitten rattijuoppo, joka toistuvasti ajaa — pyörii sitten kumminkin täällä meidän seassa ja poliisin tehtävät lisääntyvät, kun näitä henkilöitä ei laiteta sinne vankilaan lukkojen taakse. Me tiedämme, että poliisilla on nyt jo muutenkin kiire koronan takia, kun ihmiset ovat paljon kotona — kotiväkivalta lisääntyy ja se kotijuopottelu — ja sitten poliisi joutuu Uudenmaan rajoja valvomaan, jo se vie paljon poliisiresursseja, ja sitten näitä vankeja pidetään

Pöytäkirjan asiakohta PTK 47/2020 vp

täällä. Mutta täytyy se myöntää, että on tämä paljon parempi vaihtoehto kuin se, että vankeja alettaisiin päästämään ennaikaisesti vankilasta pois, se olisi väärin oikeustajun kannalta.

16.39 Päivi Räsänen kd: Arvoisa herra puhemies! Tämä esitys on perusteltu, jotta vankimäärää pystytään tilapäisesti vähentämään koronaepidemian seurausten torjumiseksi. On selvää, että suljetussa paikassa, kuten vankilassa, epidemia saattaisi todellakin hyvin hallitsemattomasti levitä.

Mutta nostan tässä esiin toisenkin ongelman, jonka tämä koronaepidemiaa on tuonut ja johon tällä lakiesityksellä on myös omat vaikutuksensa: nimittäin nämä koronarajoitukset ja ennen muuta rajojen sulkemiset ovat myös tukkineet huumereitit. Eli meille ei enää tule opioideja eikä esimerkiksi amfetamiinia tuolta Keski-Euroopasta Baltian kautta eikä satamien kautta, ja päihdeammattilaiset ovat kertoneet siitä, että kaduilla näkyy jo selkeä huumeputa eli alkaa ilmetä erilaista oirehdintaa siitä, että nämä huumemarkkinat eivät toimi aiemmalla tavalla. Myös vankiloissa uhkana ovat levottomuudet ja jopa mellakat tämän huumeiden puutteen vuoksi. Toki vankiloissa myös vaikuttaa se, että vangeilla ei ole koronaepidemian vuoksi poistumislupia eikä perhetapaamisia ja sitäkään kautta huumeita ei pääse vankiloihin tulemaan. Tämän päihdeongelmankin vuoksi on tietysti hyvä, että vankimäärää kyetään tilapäisesti vähentämään, jotta järjestys pystytään paremmin näissä oloissa turvaamaan.

Sinänsähän on myönteinen asia, että huumeista tulee puute, ja toivon mukaan myös vangeilla se voisi vaikuttaa myönteisesti terveydentilaan. Nyt onkin tietysti tärkeää, että ne vangit, jotka eivät nyt sitten huumeita saa ja joutuvat vieroittumaan siellä vankiloissa, saisivat tukea ja apua tässä vieroittumisvaiheessa, jotta pääsisivät kenties vaikka huumeista tänä aikana eroon kokonaankin.

Todellakin tämä esitys on tarpeellinen, mutta tätä vankiloiden tilannetta ja vankiloiden turvallisuustilannetta niin vankien kuin henkilökunnan kannalta tulee seurata hyvin tarkasti. Vielä nostan esiin sen, että jos vankiloissa niitä koronatartuntoja ilmenisi, silloin myös henkilökunnalla ja toisilla vangeilla tulisi olla riittäviä suojavälineitä, ja niiden suhteenhan meillä on nyt kaikkialla suuria ongelmia, kun edes terveydenhoitohenkilöstölle ei suojavälineitä, suojamateriaaleja ole riittävästi.

16.42 Arto Satonen kok: Arvoisa puhemies! Myös minä yhdyn siihen, että näissä olosuhteissa tämä esitys on varmaankin tarpeellinen, mutta toisin tässä kyllä sen näkökulman esiin, että on ihan välttämätöntä, että tämä on ainoastaan näiden rangaistusten siirtoa, ei niiden kumoamista. Jos nimittäin olisi tilapäisesti luovuttu tästä sakon muuntorangaistuksesta, niin se olisi antanut kyllä täysin väärän viestin ja olisi varmaan johtanut siihen, että näiden juoksukaljojen määrä olisi noussut huomattavasti. Muistan tämän taistelun tästä sakon muuntorangaistuksen palauttamisesta, ja kyllä kauppiailta, kaupan työntekijöillä ja niillä ihmisillä, jotka siellä päivittäin ovat tekemisissä, tai huoltoasemilla, joissa voi vielä tankata ilman automaattia, se viesti oli hyvin selkeä: että jos näitä rangaistuksia ei palauteta, niin se johtaa siihen, että nämä rikosmäärät tulevat jatkuvasti lisääntymään.

Eli on ihan järkevää se, että näitä rangaistuksia nyt siirretään, muttei niitä missään nimessä saa poistaa, koska se aiheuttaisi tällaisessa kriisitilanteessa myös uusia vaikeuksia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 47/2020 vp

16.44 Sebastian Tynkkynen ps: Arvoisa puhemies! Valintakokeet Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa, RSKK:ssa, ovat parhaillaan käynnissä, eli kansankielisesti nyt ollaan hakemassa uusia opiskelijoita vanginvartijaksi. Ja kun ajatellaan tätä koronakriisiä, niin nämä valintakokeet itse asiassa eivät olisi voineet tulla parempaan väliin kuin juuri nyt. Koronaepidemian vuoksi soveltuvuushaastatteluosio jouduttiin perumaan, ja 22. päivä tätä kuuta on tulossa vielä aineistokoe kokelaille.

Nyt oikeusministeriössä kannattaisi ehdottomasti harkita painavasti sitä, että Rikosseuraamusalan koulutuskeskukselle lisättäisiin resursseja ja valintakoeprosessissa sisäänottomäärää tänä vuonna kasvatettaisiin merkittävästi. Tämä voidaan tehdä juuri nyt, mutta se edellyttäisi sitä, että hallitukselta lähtee selkeä viesti RSKK:lle, että se uskaltaa kasvattaa sisäänottomäärää. Ja tätä kautta saadaan enemmän vanginvartijoita nopeasti, sillä tutkinnon pituus on vain 90 opintopistettä. Samaan aikaan pitäisi pitää huolta siitä, että valittavien koulutuksen aloitusta voitaisiin aikaistaa mahdollisimman paljon, jotta tätä 90 opintopisteen kokonaisuutta päästäisiin suorittamaan mahdollisimman pian.

Niin ikään koulutukseen pitäisi saada nyt myös nopeasti joustavuutta, jotta mahdollistettaisiin se, että ne opiskelijat, jotka haluavat edetä paljon nopeammin, voisivat myöskin näin toimia ja sitä kautta valmistua paljon nopeammin. Me olisimme paremmin varautuneita nyt tähän tilanteeseen. Itse esimerkiksi, silloin kun aloitin luokanopettajaopinnot, suoritin 100 opintopistettä ensimmäisen opintovuoteni aikana. Ja tiedän sen, että löytyy paljon niitä ihmisiä, jotka olisivat valmiita suorittamaan paljon enemmän ja paljon nopeammin. Nyt tässä tilanteessa koen sen erittäin välttämättömänä, että myöskin tähän puututtaisiin ja hallituksen toimesta annettaisiin tosi voimakasta signaalia, että nyt jos koskaan toivotaan, että tämmöisiä joustavia koulutuspolkuja pystytään vanginvartijoille tekemään.

Huomionarvoista on myöskin se, että tähän vanginvartijan koulutukseen sisältyy myöskin paljon harjoittelua, eli he pystyvät myöskin olemaan tällä tavalla ikään kuin tukevana resurssina, tämän harjoittelun myötä, vankilan käytössä. — Kiitos, arvoisa puhemies.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ja valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Meri.

16.46 Leena Meri ps: Kiitos, arvoisa puhemies! Täällä tuli joitakin kommentteja, tulkit-sin jopa kysymyksiksi, ja oikeastaan olen saanut itsekin kansalaisilta kysymyksiä siitä, ovatko vankilalomat ja vierailut kuitenkin käynnissä, että miten nämä lähikontaktit on väl-tetty. Valiokunnan kuulemisessa Rikosseuraamuslaitos kertoi, että lomat ovat siten tällä hetkellä, että vain välttämättömien syiden vuoksi pääsee lomille, eli esimerkiksi omaisen menehtyminen, ja vierailuja ei ole, eli puhelin- ja Skype-yhteydet ovat lähinnä kyseessä.

Edustaja Lehto toi hyvin esille sen tavallaan aika absurdin ajatuksen, missä tilanteessa elämme, että tosiaan normaalisti laitamme vankilaan ihmisiä, ketkä sinne kuuluvat teko-jensa perusteella, ja nyt me estämme heitä sinne menemästä. Mutta tämä tilanne on juuri niin kuin edustaja Tynkkynen sanoi, että tällä me yritämme estää juuri sen tilanteen — kun ne vakavimpiin rikoksiin syylistyneet todella joutuvat sinne — ettei käy niin, että me olemme sellaisessa tilanteessa, että vankilat ovat kaaoksessa. Nykyisellä asetuksella, jon-ka oikeusministeriö on antanut, arvioidaan vähennettävän vankilukumäärää 100—200 vangilla tilapäisesti, mutta tällä esityksellä se tosiaan olisi 300—400 henkilöä.

Lisäksi haluan muistuttaa, että tuomioistuin määrää henkilön vangittavaksi, mikäli ran-gaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, elikkä tämä ei koske heitä. Tuomioistuin voi myös vangita henkilön, jos rangaistus on vähemmän kuin kaksi vuotta mutta vähintään

Pöytäkirjan asiakohta PTK 47/2020 vp

yksi vuosi vankeutta ja on oletettavaa, että tuomittu lähtisi pakoon tai karttaisi rangaistuksen täytäntöönpanoa tai jatkaa rikollista toimintaa. Myös jos rangaistus on vähemmän kuin yksi vuosi, voidaan toimia niin, että tuomioistuimien vangitsee, jos tämä henkilö on tuomittu yhdellä tai useammalla päätöksellä vankeuteen lyhyin väliajoin eli on tämmöinen uusija. — Toitte esille tämän, että tuomioistuin voi vangita edelleen, ja silloin henkilö menee vankilaan, ja se on juuri hyvä näin.

Edustaja Räsänen toi esille heikossa asemassa olevia ja päihteiden käyttäjiä, ja tämäkin tuli valiokunnan kuulemisissa esille, että jotkut jopa toivovat kesäksi pääsevänsä muuntorangaistuksen kautta vankilaolosuhteisiin tällä hetkellä, mutta valiokunta kuitenkin katsoi, että yhteiskunnan kannalta on parempi, että terveydentilaltaan heikossa tilassa olevat henkilöt hoidetaan yleisen terveydenhuollon ja sosiaalitoimen kautta. Tämmöisiäkin ajatuksia on tässä mukana. — En tiedä, ymmärsinkö oikein, mitä puhuitte näistä huumausainehenkilöistä, että he voisivat tulla vaikka parempaan kuntoon sitten vankilassa, mutta katsottiin näin, että terveydenhuoltojärjestelmä ja sosiaaliturvajärjestelmä on ensisijainen keino, vaikka tuo on varmasti ihan totta.

Sitten tuli puhetta tästä meidän omasta asiasta. Vaikka tämä on poikkeuksellinen tilanne ja otetaan omia asioita vain erittäin kiireellisessä tilanteessa, niin valiokunta otti oikeudenhoidon varmistamisen koronaviruspandemian aikana omaksi asiakseen, koska julkisuudessa alkoi olla viestejä siitä, että kärjäoikeudet joutuvat peruuttamaan istuntojaan sen takia, että etäyhteydet eivät toimi, ja me saimme tästä asiasta selvitystä. Tuomioistuinvirasto on suositellut etäyhteyksiä, jotta lähikontakteja vältetään. Syyttäjälaitoksen henkilökunta on myös siirtynyt etätöihin, mutta ongelmana on se, että etälaitteita puuttuu. Tästä on Tuomioistuinvirasto erityisesti, ja syyttäjätkin, tuonut huolestunutta viestiä, että rahaa tarvitaan niihin laitteisiin. Kun kysyin oikeusministeriltä lähete keskustelussa asiasta, niin oikeusministeri puhui enemmän tästä Tuomioistuinviraston roolista. Tästä syystä, koska valiokunta on todella huolissaan tästä, niin me olemme sitten velvoittaneet ja antaneet tässä meidän pöytäkirjassa sellaisen maininnan, että pitää pikaisesti ryhtyä toimenpiteisiin lisärahojen ja laitehankintojen mahdollistamiseksi. Valiokunta on korostanut, että kansalaisten oikeusturva ja oikeus asioiden viivytyksettömään käsittelyyn tulee pyrkiä turvaamaan myös poikkeuksellisin aikoina. Tuomioistuimen tulee huolehtia ydintoiminnoista, ja videoneuvottelulaitteiden määrää tulee lisätä huomattavasti mahdollisimman pian. Tämä on juuri näin. Ei voi olla niin, että esimerkiksi tuomioistuimessa asioita ei voida käsitellä sen takia, että heillä ei ole laitteistoa, vaikka lainsäädäntö on uudistettu nykypäivään. Tämä oli valiokunnan suuri huoli, ja jatkamme asian seuraamista jatkossakin.

16.52 Heikki Autto kok: Arvoisa puhemies! Suomalaisilla on perinteisesti ollut vahva luottamus lakiin ja Suomeen oikeusvaltioon, ja oikeusvaltiossa pitää tietysti olla niin, että ne, jotka rikkovat lakia, syyllistyvät rikoksiin, myös saavat teoistaan rangaistuksen. Tämä on peruslähdekohta sille, että meidän kaikkien yhteinen elämä yhteiskunnan jäsenenä on turvallista ja voimme luottaa siihen, että yhteiskunta toimii tavalla, jossa ne, jotka noudattavat lakia, saavat lain turvakseen, ja ne, jotka lakia rikkovat, joutuvat vastuuseen teoistaan. Suomessa muutama vuosi sitten oli valitettava ja epäonnistunut kokeilu siitä, että sakkorangaistuksia ei muunneta vankeudeksi tilanteessa, jossa rötöstely jatkuu, ja tämä varmasti heikensi niin laajasti suomalaisten luottamusta lakiin kuin valitettavasti sille rötöstelyn polulle lähteneitten moraalia, kun pystyi toimimaan tavalla, jossa mitään rangaistusta ei seuraa vaikkapa säännöllisistä myymälävarkauksista tai muista vastaavanlaisista rötök-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 47/2020 vp

sistä. Tässä mielessä on todella tärkeää, että nyt tämä tämän pandemian vuoksi tehtävä poikkeus ei muutu jälleen epäonniseksi kokeiluksi siitä, että rötöstelyyn puuttumista lievennettäisiin, vaan rikoksesta tulee jatkossakin seurata rangaistus.

Arvoisa puhemies! Haluaisin vain tuoda tähän keskusteluun sen näkökulman, mikä minusta sinänsä oli aivan oivaltava näkökulma esimerkiksi edustaja Räsäseltä, että kun nyt Euroopassa liikkuvuuden vähennyttyä myös huumeiden liikkuvuus vähenee, niin se voisi jopa auttaa joitain vankeja raitistumaan. Onhan meillä surullinen tilanne Suomessa, jos emme pysty takaamaan sitä, että vangit suljetussa laitoksessa eivät voi nykyisen lainsäädännön ja Rikosseuraamuslaitoksen käytössä olevien resurssien puitteissa raitistua sinä aikana, jona he ovat suljetussa laitoksessa. Tämä on todella surullinen kuva suomalaisesta yhteiskunnasta. Kyllä pitää olla niin, että kun vanki on joutunut kärsimään rangaistustaan, niin halutessaan hänellä täytyy olla mahdollisuus päiheteettömyyteen. Hänellä täytyy olla mahdollisuus palauttaa yhteiskuntakelpoisuutensa ja osallistua yhteiskunnan täysvaltaisena jäsenenä normaaliin elämään sen jälkeen, kun on rangaistuksensa kärsinyt ja tekonsa soveltanut. Tässä mielessä on nyt kyllä vakava paikka eduskunnalla pohtia sitä, millä tavoin meidän täytyy lainsäädäntöä viedä eteenpäin niin, että vankilat ovat päiheteettömiä ja sitä myötä ne mahdollistavat vangeille paremman siirtymisen rangaistuksen jälkeiseen elämään mutta tekevät esimerkiksi vankeinhoidon piirissä työskenteleville työstä turvallisempaa, ja monia muita tärkeitä näkökulmia, mitä tähän vankiloitten päiheteettömyyteen liittyy.

Eli tällainen näkökulma, arvoisa puhemies, tähän keskusteluun.

16.55 Anna Kontula vas: Arvoisa puhemies! Ensin täytyy kommentoida noihin edustaja Auton arveluihin siitä, miten muuntorangaistuksesta luopuminen aikanaan vaikutti Suomessa: Ei ole kyllä olemassa minkään näköistä tutkimusnäyttöä siitä, että suomalaisten luottamus lakiin olisi heikentynyt tämän lakimuutoksen yhteydessä. Ja toki tämä käsite ”rötöstelijöiden moraali”, jonka edustaja Autto arveli myös heikenneen, on niin vaikea ja abstrakti käsite, että sitä on tietysti vaikea tutkia, mutta ei ole myöskään sellaisia viitteitä, jotka näyttäisivät, että nimenomaan muuntorangaistuksen poistaminen olisi vaikuttanut esimerkiksi pikkurikollisuuden määrään. Sellaista tutkimustulosta ei ole. [Arto Satosen välihuuto] Moraalista en sitten osaa sanoa.

Varmaan tämä lakiesitys on vankilalaitoksen näkökulmasta tässä tilanteessa välttämätön, mutta minä en ole lainkaan varma siitä, onko tämä meidän kansan ja väestön kokonaisu terveyden kannalta hyvä ja positiivisen tuloksen tuottava esitys. Muuntorangaistusväessä on paljon päihdeongelmia, siellä on jonkin verran mielenterveysongelmia, siellä on verraten paljon asunnottomuutta tai sellaisia asuinoloja, jotka voi laskea puolittaiseksi asunnottomuudeksi, siellä on perussairauksia verraten paljon, siellä on heikot mahdollisuudet elää sellaista elämää, jossa noudatettaisiin niitä ohjeita, joita meidän kaikkien toivotaan koronan oloissa noudattavan — esimerkiksi peseytyminen nyt tässä tilanteessa, kun kaikki mahdolliset peseytymispaikat asunnottomille ihmisille on käytännöllisesti katsoen suljettu; harvapa siellä pystyy käsiään pesemään edes joka päivä, saati sitten sillä tiheydellä kuin mitä THL meitä suosittaa. Käsidesiä 38 euroa pullo tuskin kukaan ostaa.

Tässä samassa tilanteessa meillä on avopuolen päihdepalvelut ja muut sosiaalipalvelut ajettu alas, ja kuten edustaja Räsänen tässä toi esille, kenttä kovenee, ja se tarkoittaa sitä, että meillä on avopuolella kentällä aikamoinen pommi tulossa. Odotan sitä, kun korona pääsee kunnolla leviämään niissä porukoissa — se tekee ihan hirveätä jälkeä siellä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 47/2020 vp

Meillä on paljon muita laitoksia, joissa ihmiset koronankin oloissa pystyvät kuitenkin olemaan — ei meillä ole laitettu muista laitoksista ihmisiä pois — ja kyllä minä uskon, että niiden ihmisten, jotka nyt joka tapauksessa sinne vankilaan joutuvat, oman terveyden ja sen kannalta, kuinka paljon he tartuttavat muita, saattaapi hyvin olla, että vankilan ulkopuolella tilanne on yhtä paha tai jopa pahempi kuin sellaisissa olosuhteissa, että he pystyisivät sen vankilatuomionsa nättisti hoitamaan nyt koronan aikana ja pääsisivät sopivasti pois sitten siinä vaiheessa, kun asiat taas alkavat mennä parempaan suuntaan.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Arvoisat edustajat, ilta alkaa olla pitkällä, ja meillä on listalla vielä paljon asioita käymättä läpi. Nyt koetetaan pitää keskustelu tiukasti otsikon alla. — Edustaja Räsänen näyttää tästä esimerkkiä.

16.59 Päivi Räsänen kd: Arvoisa puhemies! Otin tämän puheenvuoron vastatakseni valiokunnan puheenjohtajalle. En puhunut niistä tuomion suorittamista odottavista henkilöistä, jotka ovat heikkokuntoisia ja päihteidenkäyttäjiä, joista tässä valiokunnan mietinnössä on mainittu, vaan niistä, jotka jo ovat vankiloissa. Itse asiassa iso osa vangeista on päihdeongelmaisia. Huumeriippuvaisia on tutkimusten mukaan noin 60 prosenttia vangeista. Kun nyt koronaepidemian vuoksi rajat on suljettu ja myös peruttu vankien poistumislupia vankiloista, niin näitä levottomuuksia ja jopa mellakoita voi vankiloissa tulla ihan tämän huumeiden puutteen vuoksi, jo pelkästään niillä vangeilla, jotka nyt jäävät tämän lain voimaantultua sinne sisään. Kannatan tätä esitystä tähän, arvoisa puhemies, mutta sen takia ajattelen, että varmasti tarvitaan muitakin toimenpiteitä, jotta järjestys siellä vankiloissa saadaan pidettyä.

17.00 Sebastian Tynkkynen ps: Arvoisa herra puhemies! Lakivaliokunnan jäsenenä nostan tässä nyt esille huomioita tähän käytyyn keskusteluun.

Edustaja Keto-Huovinen nosti esille Vantaan tutkintavankilan laajennuksen. Tämä on erittäin tärkeä asia, tästä on puhuttu pitkään. Nyt tavallaan kaikki ne tilat, mitä vain voidaan saada tässä tilanteessa, olisi tärkeätä ottaa käyttöön ja laajennukset todellakin tehdä, koska me saatamme tulla yllätetyiksi aika voimakkaalla tavalla, jos tämä korona pääsee nyt sisälle vankiloihin. Meillä on siis varautumistoimina jo pistetty koulut kiinni — kouluja kiinni. Saatikka sitten siinä kohtaa, jos meillä todetaan tällaisten vankilalaitosten sisältä koronavirusta. Mitä sitten tapahtuu? Meillä ei ennakkollisesti voi olla tässä hetkessä tietoa siitä, minkälaisia vaikkapa perusoikeusvaatimuksia tullaan esittämään siinä kohtaa esimerkiksi vankien tai vanginvartijoidenkin osalta, jos se tilanne menee tällaiseksi. Jos meille tulee semmoinen nopea alasajovyöry tai tilojen rajoittamisvyöry, miten me siinä kohtaa toimimme? Eli nyt kaikkea sitä, mitä me voimme tehdä, pitäisi kiirehtiä. Esimerkiksi juurikin tämä Vantaan tutkintavankilan laajennus on yksi semmoinen, mikä pitäisi saada eteenpäin.

Edustaja Suomela nosti esille valvotun koevapauden. Niissä määrin kuin sitä on mahdollista tehdä, sitä ehdottomasti kannattaa lisätä. Mutta se on kovin rajallista sekin. Jalkapantojen käyttöä ehdottaisin myöskin, että niiltä osin kuin sitä voidaan lisätä, niin kannattaa myöskin tätä pitää keinovalikoimassa mukana.

No, sitten edustaja Kontula huolestuu muuntorangaistuksista luopumisesta 4 kuukaudeksi, koska nyt moni pikkurikoksia tehneistä, käytännössä puoliasunnottomuuden tilassa olevista ei nyt mene vankilaan. Puhuitte myöskin siitä, kuinka näillä monilla ei esimerkiksi olisi peseytymismahdollisuutta. Nyt tässä kohtaa minun on pakko laittaa näitä asioita tär-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 47/2020 vp

keysjärjestykseen, ja nyt meidän on priorisoitava vankilapaikkoja. Meillä on siis tässä maassa murhamiehiä, lapsiraiskaaja, jopa sarjamurhaajia, ja jos nämä pääsevät vankilasta, niin aina he tekevät uusiksi. Nyt tämmöisessä kriisitilanteessa me emme voi ajatella sillä tavalla, että sitä kriittistä kapasiteettia, mitä meillä on, me käytämme lähtökohtaisesti siihen, että me turvaamme tietyille ihmisille juuri näitä peseytymismahdollisuuksia ja muita.

Edustaja Kontula, teidän puolueenne on hallituksessa. Nämä toimet pitää lähtökohtaisesti ratkaista aivan muulla areenalla. Nämä liittyvät sosiaalipalveluihin, asunnottomuuden ratkaisemiseen, muuhun tällaiseen. Te olette nyt hallituksessa, teillä on valta, teillä on rahaa. Teidän täytyy sitä kautta näitä lähteä ratkomaan. Me emme sitä kallista vankilakapasiteettia valitettavasti voi nyt tässä kohtaa priorisoida näin päin, vaikka ymmärrän sen kauniin ajatuksen siinä taustalla.

Arvoisa puhemies! Edustaja Räsänen puolestaan puhui sitten näistä tukkiutuneista huumereiteistä. Se on aivan totta. Nyt ennustetaan, että levottomuutta saattaa vankiloissa esiintyä, mikä lisää sitten ennestään tarvetta henkilöstöön nähden. Se on myös yksi näistä syistä, miksi meidän pitäisi nyt ennakkoon pystyä reagoimaan todella voimakkaasti.

Valiokunnan puheenjohtaja Meri nosti puolestaan esille nämä tuomioistuinten haasteet etäyhteyksien käytössä, joihin heitä on siis suositeltu koronan vuoksi. Nämä osaltaan tulevat kasvattamaan painetta entisestään tulevaisuudessa, kun tätä sumaa aletaan purkamaan ja vankeja alkaa tippumaan sen jälkeen vankilaan. Ja senkin vuoksi, niin henkilöstön kuin tilojen osalta, meidän on varauduttava ennakkoon.

Arvoisa puhemies! Vielä aivan viimeisenä tahtoisin nostaa esille yhden asian, mikä hallituksen tulisi huomioida, kun se valmistautuu koronavirusepidemian vankeinhoidon osalta, nimitäin perheet. Meillä perheet ovat tällä hetkellä pääosin kotona, jotkut voivat käydä töissä, mutta lähtökohtaisesti ollaan aika pitkälle kotona. Siellä on lapsia. Stressi ja paine kasvavat aivan älyttömällä tavalla. Sen lisäksi, kun toinen vanhemmista on saattanut käydä vaikkapa baareissa viikonloppusin, mutta nyt he ovat kotona, aika monen osalta tulee sitä, että alkoholinkäyttö voi lisääntyä lasten nähden ja sitä kautta erilainen väkivallan uhka ja muu lisääntyy, väkivaltarikokset ja tämänkaltaiset asiat. On odotettavissa, että myöskin näistä tämänkaltaista ongelmista on sitten tulossa tuomioita. On siis hirveän monta näkökulmaa, minkä vuoksi meidän pitäisi nyt olla ennalta liikkeellä näiden asioiden suhteen. — Kiitos.

17.05 Pihla Keto-Huovinen kok: Arvoisa puhemies! Koronavirusepidemian pahenemiseen on aiheellista varautua etukäteen, sillä meillä ei kenelläkään ole tietoa tämän kestosta.

Kuten täällä aiemmin edustajat, muun muassa Tynkkynen äsken, totesivat, todellakin uusien vankilatilojen mahdollisuutta on selvitettävä etupainotteisesti, nimenomaan sen johdosta, että näiden uusien tilojen ottaminen vankilakäyttöön ei ole kovinkaan nopeaa johtuen näistä teknisistä vaatimuksista — sinne tarvitaan turvatekniikkaa, kameravalvontaa, lukitusta ja myöskin sitten aitoja muureja, huoneita, jotta niitä voidaan käyttää sellikäytössä.

Lisäksi, kuten täällä on tullut esille, myöskin vankiloiden henkilöstöresurssit ovat tällä hetkellä jo hyvinkin niukat, ja sen johdosta myöskin näitten uusien vanginvartijoitten kouluttaminen on todella tärkeää, ja heitä tulisi pyrkiä lisäämään mahdollisuuksien mukaan.

Mutta tämän ongelman pitkittyessä myös se huomio on kiinnitettävä sinne pullonkaulaan, mikä syntyy, kun näitä asioita ei saada tuolla käräjäoikeuksissa eikä Syyttäjälaitoksessa eteenpäin, ja on kiinnitettävä huomiota sinne etätyömahdollisuuksiin. Tällä hetkellä näitä istuntoja ei pystytty järjestämään sen takia, että ei ole laitteita tai yhteydet ovat toi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 47/2020 vp

mineet huonosti. Tuomioistuinten ja Syyttäjälaitoksen etätyöskentelyn edellytyksistä meidän tulee huolehtia, mutta se ei voi tarkoittaa myöskään henkilöstövähennyksiä. Viime vuosina Valtorin menot ovat kasvattaneet kustannuksia ja kohdistuneet menolisäyksenä niin tuomioistuinlaitokselle kuin Syyttäjälaitokselle. Syyttäjälaitos on Valtorin menojen kasvun vuoksi joutunut sopeuttamaan ja tehostamaan toimintaansa jo nyt yli 600 000 eurolla, ja tuomioistuinten osalta tuo vastaava luku on 2,6 miljoonaa euroa. Tämä tilanne, jossa henkilöstöresursseja punnitaan yhden henkilön tarkkuudella, niin tuomioistuinlaitoksessa kuin Syyttäjälaitoksessa, mutta samanaikaisesti tietohallinnon menot kasvavat sadoilla-tuhansilla euroilla ilman, että niihin voidaan millään tavalla vaikuttaa, on täysin kestävä-

17.08 Heikki Autto kok: Arvoisa herra puhemies! Tässä on käytetty monia erittäin järkeviä puheenvuoroja.

Hyvin lyhyesti vain haluan vastata vielä edustaja Kontulalle, kun hän ei tiennyt sitä, onko tutkimusnäyttöä siitä, että tämä muuntorangaistuksen poistaminen olisi heikentänyt yleensä luottamusta lakiin. En minäkään tiedä. Tuskin siitä asiasta on tutkittua näyttöä, [Anna Kontula: Ei, kyllä minä tiedän, ei ole näyttöä!] mutta se minun havaintoni asiasta on enemmän empiirinen, keskusteluista lukuisien — ei nyt voi sanoa lukemattomien mutta todella lukuisten — kauppiaiden, huoltamoyrittäjien ja niin edelleen kanssa, jotka ovat kokeneet sen ajanjakson todella epäonnisenä siinä mielessä, että heidän arjessaan ja heidän turvallisuudessaan, heidän työntekijöidensä turvallisuudessa ja työssävihtymisessä se, että tällainen rötöstelykulttuuri on lisääntynyt, on ollut todella onnetonta aikaa. Tässä mielessä tietysti voimme varmasti luottaa siihen lainvalmisteluun, jota esimerkiksi oikeusministeriössä on tehty, ja lainsäädäntöön, jota eduskunta on tehnyt, kun sakon muuntorangaistus on palautettu. Eli oli huono ajatus luopua tästä sakkojen muuntamisesta vankeudeksi, ja nyt sitten asia on kehittynyt hieman parempaan suuntaan, kun tämä muuntorangaistus on eduskunnan toimesta palautettu.

17.09 Anna Kontula vas: Arvoisa puhemies! Ensin edustaja Autolle toteaisin, että muuntorangaistus ei ole lopettanut juoksukaljoja, ei edes vähentänyt niiden määrää merkittävästi, eikä myöskään muuntorangaistuksen poistaminen aikanaan lisännyt niitä merkittävästi. Kummastakaan näistä ei ole olemassa minkäänkokoista näyttöä, johtuen yksinkertaisesti siitä, että ne ihmiset, jotka harrastavat tällaista pikkurikollisuutta niin paljon, että he ensinnäkin jäävät kiinni ja toiseksi jäävät kiinni niin monta kertaa, että he päätyvät muuntorangaistuksen piiriin, elävät jo aika pitkälle semmoisessa maailmassa, jossa pari kuukautta vankilassa ei varsinaisesti ole mikään sellainen pelote, että sen edessä harkitsisi toimiaan hyvissä ajoin etukäteen.

Edustaja Tynkkyselle toteaisin, että argumentaatiot yleensä paranevat, jos kuuntelee sen puheenvuoron, jota vaivautuu argumentoimaan. En ole huolissani muuntorangaistuksesta luopumisesta, niin kuin esititte. Itse asiassa henkilökohtaisesti kannatan muuntorangaistuksesta luopumista, ei vain hetkellisesti vaan ihan pysyvästi. Totesin vain omassa puheenvuorossani omana vaikutusarvionani tuntien hieman vankiloiden ulkopuolista kenttää ja sen tämänhetkistä tilannetta, että en usko tämän päätöksen väestön kokonaisterveyden kannalta olevan hyvä ratkaisu, vaikka se ehkä onkin tässä tilanteessa vankilainstituution tilanteen kannalta välttämätön tai paras mahdollinen ratkaisu. Nämä ovat aivan eri asioita.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 47/2020 vp

17.11 Leena Meri ps: Arvoisa puhemies! Kiitän hyvistä keskustelusta ja kiitän siitä, että valiokunta sai pääosin tukea ja hallitus esityksestään pääosin tukea. Tiettyjä duubioita oli siitä, mitä perusteluissa oli ja mitä vaikutuksia tällä on. Kuitenkin haluaisin sen verran — se menee tavallaan vähän yli tämän asian, että onko sakon muunto meillä olemassa vai ei, mutta kun tästä nyt keskusteltiin, haluaisin muistuttaa, kun keskustelussa puhuttiin siitä, onko sillä vaikutuksia rikollisuuteen ja muuta, että me unohdamme hyvin helposti uhrin aseman. Uhri on se huoltoaseman omistaja, uhri on se työntekijä, joka joutuu siihen tilanteeseen ja näkee painajaisia siitä, että seuraavan kerran kun jää illalla siihen tiskille ja jos sieltä tulee sitten mahdollisia varkauksia. Uhri on se yrittäjä. Meidän täytyy muistaa myös, että uhrin täytyy kokea, että he niistä teoista saavat rangaistuksen. Se on yksi semmoinen oikeudenmukaisuuden näkemys.

Tässä keskustelussa moni puhuu omista empiirisistä kokemuksistaan, ja ne ovat minus-ta arvokkaita. Niitähän me tänne tuomme omien äänestäjien kautta. Kaikesta ei voi olla tutkimusta, eikä sitä voi edellyttää, että pitäisi olla aina joku tieteellinen tutkimus. Ja onko sekään aina oikea, onko haastateltu oikeita ihmisiä ja muuta vastaavaa? Arvostan kaikkien edustajien tuomia omia näkemyksiä. Ja joskus huomaan, että vaikka henkilö edellyttää toisilta ihmisiltä tutkimustietoa, niin hän saattaa omassa seuraavassa puheenvuorossaan kuitenkin todeta, että hänen näkemyksensä ja omat havaintonsa, niin että sitten tulee vähän tätä ristiriitaa, että itse saa perustaa näkemyksensä empiirisiin havaintoihin ja toisten pitäisi perustaa näkemykset sitten tieteellisiin tutkimuksiin.

Mutta kiitän hyvistä keskustelusta ja toivon, että tämä todella jää väliaikaiseksi, ja toivon, että vankiloissa asiat pysyvät hallinnassa. Kuten edustaja Tynkkynen sanoi, pahin mahdollinen tilanne on se, että meillä tulee valtava epidemia vankiloihin, vanginvartijat joutuvat petiin ja sairaus etenee. Ja siellä on todella vaarallisia vankeja, todella vaarallisia — toivon, että me emme joudu heitä pois päästämään. Tämä on paras mahdollinen vaihtoehto, kun valitsemme niin sanotusti koronan ja koleran väliltä.

17.13 Sebastian Tynkkynen ps: Arvoisa puhemies! Edustaja Kontulalle haluaisin vastata, että kuuntelin kyllä hyvin tarkasti teidänkin puheenvuoronne niin kuin kaikkien puheenvuorot täällä salissa, jotta pystyisin lakivaliokunnan jäsenenä vastailemaan näihin erilaisiin pointteihin ja asioihin, mitä täällä keskustelussa esitetään. Mutta teidän sanataituruutenne ohjasi minut harhaan. Pitää katsoa uusiksi nauhalta, jos siellä voimakas tuki tälle esitykselle tuli. Kiitoksia, että tuette tätä esitystä.

17.14 Anna Kontula vas: Niin, totean vielä edustaja Merelle, että suomalaisten luottamuksesta lakiin, mikäli tähän viittasitte, on olemassa aika paljon tutkimusta. Se ei ole mitenkään tutkimaton alue [Leena Meri: En viitannut!] ja pelkästään kansanedustajien tai muiden ihmisten henkilökohtaisen kokemuksen varassa. Ja kyllä minun mielestäni on myös ymmärrettävä se ero, että jos puhutaan yleisistä ilmiöistä yhteiskunnassa, niin tutkimus, joka on olemassa, ja kokemus eivät ole yhdenvertaisia tai toisiinsa verrattavissa olevia informaatiolähteitä.

17.14 Leena Meri ps: Näin koronan aikana jotenkin semmoinen ylevä näppäryys, se ärsyttää. En mainitse nyt ketään nimeltä, mutta haluan sanoa uudestaan sen, mitä äsken sanoin. Ensinnäkin, itse en ole vedonnut mihinkään tutkimuksiin tai tutkimusten puuttumisiin — sanoin, että arvostan ihmisten kokemuksia. Sanoin myös, että ihminen, joka itse

Pöytäkirjan asiakohta PTK 47/2020 vp

vaatii muilta tutkimustietoa — lähes joka asiaan nyt pitäisi olla aina joku tutkimuspaketti takataskussa — vetoaa itse empiirisiin kokemuksiin. Toivoisin, että näkisi silloin ristiriidan omassa toiminnassaan eikä aina ehkä olisi niin ylevä. Mutta kiitän kuitenkin tästä keskustelusta ja päätän osaltani tähän.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 29/2020 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisälön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.